

RMK. I. 7356

J. A. COMENII

JANUÆ

Lingvæ Latinæ

VESTIBVLVM.

Primum.

In usum Illustris Pædagogi

ALBENSIS

Hungaricè redditum.

Deinde

Orthodoxarum in Hungaria

Scholarum.

Usui

accommodatum.

BARTPHAE,

Typis JACOBI KŁOŚZI,
M. DC. XLIII.

Candido Lectori S.

Saluberrimum est præceptum eorum, qui studiis adolescentia consultum eunt; ut, si quid addocere velint discipulos suos Præceptores, per certa quædam spatia, seu gradus, inconfusè procedant. Eo consilio ante id hæc Prima Elementa linguæ Latinæ evulgavi, ex quibus prima pueritia ad formandam lectionem & scriptio- nem legitimam pedetentim perduceretur. Proximum esse censebam, ut Paradigmata Declinandi, Comparandi, & Conjugandi peculiari libello iisdem exhiberetur. Quod opusculum cum paratum habe- rem, accidit ut Rudimenta Linguæ Latinæ iterum prelo essent sub- jicienda. Ibi tum, suavis aliorum, non pauca ex meo libello illuc (infelici sorte) transuli. Posteaquam puer habitum aliquem sibi comparavit variandi voces; per numeros; casus, genera, gradus: modos, tempora & personas; tum demum Rudimenta Grammati- cæ; hoc est; Etymologiæ & Syntaxeos præcepta familiarissima esse proponenda ducebam: Ita tamen, ut cum hoc studio præcepto- rum Grammatices Formulæ Latini Sermonis statim conjungeren- tur; in quibus praxis, cum Declinationum, Conjugationum & Comparationum, tum vero etiam præceptorum Grammatices; an- tequam illa memoriæ infingerentur, ostenderetur. Atque hanc qui- dem ad rem Vestibulum hoc Latinitatis Clarissimi Viri JOHANNIS AMOSI COMENII: de studiis literarum optimè meriti, maxime visum est nobis idoneum: Cæterum quomodo hoc ipsum Vestibu- lum pueris sit proponendum, ex Didactica dissertatione de Sermo- nis Latini studio; ejusdem authoris sententiam explicabo. Vale. Dabam è museo meo Albæ Julæ Calendis Maij Anno M. DC. XLI.

M. Philippus Ludovicus Piscator.

INFORMATIO

INFORMATIO

Ad Informatores Puerorum.

De Vestibuli linguæ Latinæ Usu.

Opera danda est illis, qui pueris formandis præfunt, ut eorum Intellectum, Memoriam, Manum & Linguam sensim promoveant. Et Intellectui qui- dem ac Memorix exercendis matutinae; stylo verò & lin- guæ horæ pomeridianæ tribuantur. Quem scopum ut assequantur, hoc VESTIBULUM LATINITATIS ali- quoties adeundum & percurrendum est.

Et Initio quidem hic libellus percurratur solum lectionis & rectè pronuntiationis causa. Itaque Præceptor unam & alteram pagellam legat clarè, distinctè, lentè; ut discipuli interea inspectantes suos libellos, auribus, oculis & attenti- one subsequi possint. Ubi absolverit lectionem Præcep- tor, incipiant discipuli; sed singuli sententias singulas in orbem. Hoc dum fit, Præceptor diligenter attendet pro- nuntiationi, ut planè recta sit & accurata: proindeque de literarum & diphthongorum Latinarum potestate subin- de moneat. Pomeridianis horis eadem illa manè lectita- ta describent: si non omnia, saltem aliquot vel complu- res ex iis sententias. Tempore verò scriptiois obambula- bit præceptor, & singulorum operas inspectando, cala- tum rectè pensare, literarum apices accurate observare, omnes ductus exactè formare docebit.

Absoluto ita per nudam *lectionem & scriptionem* libello, redibitur ad initium ejus, ubi ad lectionem adjuncta *Interpretatio*, non tantum ut sententiam sententiæ; sed & verbum verbo reddere jubeantur, hoc modo: *Venite pueri, Jöstetek gyermek. Venite, Jöstetek, Püeri, gyermek.* Easdem sententiæ, eo modo coordinatis verbis, pomeridianis horis diligenter describant.

Tertiò percurratur Vestibulum, repetendo Interpretationem, inverso ordine; è Vernaculo in Latinum, ut: *Jöstetek gyermek, Venite püeri: Jöstetek, Venite: gyermek, Püeri.* A meridie scribant easdem sententiæ in libellum exercitiorum eodem ordine & modo, quo exponebantur manè.

Quartò reassumatur Vestibuli textus, *Memoria jam pertentanda causâ*; an & quantum se illi insinuaverit Latinarum vocum intelligentia. Itaque pueri ante Scholam, propositas sententiæ memoriæ imprimant; ingressosque jubeat præceptor libellos occludere: & quærat, Tu N. quid significat, *Venire püeri*? Tu N. quid est *Sapiëntia sémina*? & sic aliquoties pensum illius horæ percurrendo sursum & deorsum, & per saltus. Tum eodem modo vernacula proponat, quæ illi reddant latinè: *Te N. Hogy hogya mondod Deákül. Jöstetek gyermek? Te N. Hogy hogya mondod, Az Isten titeket meg-segéiend?* Eadem illa describent à meridie, ad formandum Latine lingvæ usum, & intellectum memoriamque.

Ubi quintâ vice adeundum erit Vestibulum, prælegat illis & explicet Præceptor ex Rudimentis Grammaticæ doctrinam de differentia Nominis & Verbi de Nominum generibus, & declinatione, idque inspectione perpetuâ vel Paradigmati, ad cujus formam vox aliqua inflectenda est,

da est, vel typi declinationum in Rud. pag. 77. ut *Püeri* est vocativus pluralis, descendit à *Püer*, quod est secundæ declinationis: declinatur ut *Gener*, pag. 11. Rudim.

Ubi puer solitaria nomina declinare didicerit, postmodum etiam adjectiva cum substantivis conjunctim declinare assuescat: ita tamen; ut primum ea proponantur, quæ sunt ejusdem declinationis, uti Primæ: *Lingva Latina. Lingva pulchra. Area lata, &c.* Tum Secundæ; ut: *Deus æternus. Cælum supremum.* dehinc tertiæ; ut: *Homo mortalis, &c.* Veniatur dehinc ad mixtas declinationes; ut: *Lingva elegans, Res varia, Medium facile, &c.* Horis pomeridianis; earundem declinationum exempla describantur, dirigente magistro.

Sexta vice adeatur Vestibulum *Conjugationum ad-discendarum causâ*, præmissa ex Rudimentis Grammaticæ explicatione doctrinæ de Verbi formâ Activâ & Neutrâ; Conjugationumque differentiis.

Septimâ demum vice repetendo Vestibulum eatur per verba uti occurrunt. Ubi de Passivis & Deponentibus erunt generaliter informandi. A meridie eadem Conjugationes describantur in Exercitiorum libellos, modo jam designato. Atque hinc jam etiam commodè inchoari poterit lingvæ exercitium.

Octavò repetatur libellus, ut recitent *memoriter* vel integra folia, adjungaturque declinandi & conjugandi exercitium; itidem jam *memoriter*, sine tabellarum inspectione. Exercitia styli pomeridiana per hos dies erunt *Variatio sententiarum per numeros*, singularem commutando in pluralem, & vice versâ; e.g. Introitus Vestibuli sic variari poterit: *Veni puer, discite lingvas pulchras & elegantes, & comprehendite pro tuo capite rem variam, Sapien-*

tie semen. Deus te juvabit, Præceptor amabit, alius (quilibet) laudabit, ipse gaudebis, &c.

Nona Vestibuli iteratio *Examen* spectat; ad agnoscendum; quid profectum sit hactenus. Horas ergo matutinas percontando transiget Magister: Tu N. Quid est *Venite pueri*? *Pueri* est ne Nomen an Verbum? cuius casus? cuius numeri? cuius declinationis? cuius generis? Item de verbis, cuius temporis, modi, personæ, numeri, conjugationis? *Exercitium styli* hinc requirit, ut commutentur verborum modi, tempora, personæ, numeri. (ita ut ex Imperativis Indicativi, & ex Indicativis Subjunctivi formetur,) v.g. Ex Introitu Vestibuli argumentum styli tale proponi potest vernaculè, ut latine reddant discipuli. *Pueri veniant, ut discant Latinam Linguam, que pulchra est & elegans. Si comprehendunt pro suo capite res varias sapientia semina, sit ut Deus eos juvet, præceptores ament, alii laudent, &c.*

Decima & ultima Vestibuli repetitio *Concertatoria* erit inter discipulos ipsos. Liceat inferiorum cuicumque provocare Superiorum quemcumque. Arque tum provocans jubeat provocatum sententias, quas è præsentis horæ demenso proponet, transferre in Latinum, & permutare numeros, & verborum modos; & declinare & conjugare, &c. omnia ex tempore, memoriter, promptè. Tum post hunc ille eodem modo examinabit. Braveum esto loci prærogativa.

Styli exercitium hinc tale est. Ex occasione eorum, quæ manè examinata sunt, fingatur epistola, seu narratiuncula quædam plenior, constans periodis simplicibus, non duorum aut trium membrorum, ad quam tamen non requirantur verba alia quàm quæ Vestibulum suppeditat, sive

sive in præsentis ejus diei textu occurrant, sive audi inquirenda sint. e. g. Ex occasione introitus Vestibuli dicitur ipsis epistola patris ad filium vernaculè, sic: Edes Fiam, ha forgalmatossan meg tanulod a' sêp Deák nyelvet, tégedet bizony sêretni foglak. Mert abban nagy bölcsességet találhatni. Hísem jo Præceptorod vagyom: a' ki tégedet úgy tanét és oktat, a' mint elmédde meg-foghatod. Az egyser s-mind könyű-is, csak a' rendet tartcák-meg. Nehéz ugyan a' kezdeti: de a' vége bizonyára gyönyörű-seges lében, Isten segítse és edes Fiam.

A' gyermekek jönnek hogy tanulják a' Deák nyelvet, a' melly sêp és ékes, ha az ő elmék sêr ént elmékben véssnek külömb külömb dolgokat. A' bölcsességnek magvait, az lében hogy az Isten segítse őket, és a' tanítók sêretik, egyebek dicshik.

In examinanda Compositione præceptor in causas etiam inquirat: Cur hoc ita posuisti? Cur non ita? Ubi datâ operâ vitiosè terminationem fingat; v. g. Cur ponis *Venite*? cur non *Venâte*, sicut *Amâte*; aut *Venêre*; sic ut *Docêre*: Respondere doceatur: quia *Venite* est Conjugationis quartæ; ubi imperâtivus terminatur in *ite*; &c.

Hoc modo ad Latinitatis Vestibulum decies deductus Latinitatis tyro, ipsam Januam ingredi judicabitur idoneus.

Januæ Latinicitatis VESTIBULUM.

A' Deáki nyelv Aytája előtt való
PITVAR, avagy TORNACZ.

Introitus.

Bé-menerel.

1. Venite pñeri,	Jöszetek gyermekek,
2. Discite Latinā Linguā,	Tanúljátok a' Deák nyelvet.
3. Pulchram & elegantem	A' szép és az ékezt.
4. Comprehēdite,	Fogjátok meg,
5. Pro vestro capto,	A' ti foghatótok berént,
6. Varias res.	A' különb-különbféle dolgokat
7. Sapiētiæ semina,	A' bölcseségnek magvait,
8. Deus vos juvabit.	Az Isten titeket meg-segétend,
9. Præceptōres amābunt,	Tanítóitok szeretendnek,
10. Alij laudābunt,	Mások dicfírni fognak,
11. Ipsi gaudēbitis,	Ti magatok örülni fogtok,
12. Si principium difficile,	Ha a' kezdeti nehéz,
13. Medium erit facile,	A' közepi könnyű lesz,
14. Finis jucundus.	Vége gyönyörűséges.

CAPVT I.

De accidentibus re- A' dolgoknak tulajdon-
rum. ságról.

15. Deus æternus,	Az Isten örökké való,
16. Mundus temperārius,	E' világ ideig való,
17. Angelus immortālis,	Az Angyal halhatatlan,
18. Homo mortālis,	Az ember halandó,
19. Corpus visibile.	A' test látható.

Spiritus

20. Spiritus invisibilis,	A' lélek láthatatlan,
21. Anima iūdem.	a' testben lakó lélek azonképpen
22. Cælum est supremum,	az ég leg-felső,
23. Aër médius,	az éltető Eg középső,
24. Terra infima,	az föld leg-alsó,
25. Nubes est remota,	az felhő (felleg) távol való,
26. Nebula propinqua,	az köd közel való,
27. Locus est magnus aut	az hely nagy avagy kicsiny,
parvus,	(breve,
28. Tempus longum aut,	az idő hosszú avagy rövid,
29. Area lata vel angusta,	az udvar (bűrű) széles avagy keskeny.
30. Domus ampla vel arcta,	a' ház tagas avagy szoros.
31. Montes sunt alti,	a' hegyek magasak,
32. Valles profundæ,	a' völgyek mélyek.
33. Colles elevati,	a' balmok fel-emelkedtek.
34. Casa est humilis,	a' kalyiba alacson,
35. Turris excelsa,	a' torony magas.
36. Abies pocera,	a' jegenye fa tetés.
37. Fluvius brevis aut pro-	a' folyó viz csekély avagy mély,
fundus,	
38. Filum est tenue (subtile,	a' cérna, fonál, vékony.
39. Funis crassus,	a' kötéltetérdek,
40. Arundo est cava,	a' nád szál bészag, üreg.
41. Lignum est solidum,	a' fa merő,
42. Forāmen est vacuum	a' lyuk üres.
(ināne.)	
43. Caminus plenus sumi,	a' kemence (kémény) teli füsttel
44. Linea est recta v. curva	a' linea egyenes, vagy horgas.
45. Superficies áspera vel	a' külső sín darabos avagy
levis,	finna,

A 5

46. Pon

46. Pondus græve aut leue az terh (mérték) nehéz vagy könnyű.

47. Globus est rotundus, az golyóbis gömbelyeg,

48. Columna teres, az oszlop kerekdedű,

49. Mensa quadrata, az asztal négy seregű,

50. X habet formam crucis, az X bötinek kereszt formája vagy,

51. Pavo est formosus, az Páva ékes,

52. Simia deformis, az Majom rút, (éktelen)

Colores.

Szinek.

53. Creta est alba, az Créta feje,

54. Tabula nigra, az jegyző tabla fekete,

55. Cinnabaris rubra, az minium veres,

56. Sulphur luteum, az kén-kő verhenyő sárga,

57. Gramen viride, az páfit zöld,

58. Firmamentum caeruleum, az csillagos ég kék színű,

59. Virum est pellucidum, az üveg világos (átlát-látszó)

60. Asper opacus, az deszka sötétes (homályos)

61. Aqua turbida vel clara, az víz zavaros vagy tiszta.

Sapores.

Izek.

62. Mel est dulcis, az méz édes,

63. Sicut & saccharum, mint a nád méz-is,

64. Fel amarum, az epe keserű,

65. Acetum acidum, az eczet savanyú,

66. Sal salsum, az só sós,

67. Piper acre, az bors erős,

68. Immatum pomum, az éretlen alma keserű vagy savanyú.

acribum vel austerum.

69. Odor.

Odores.

Szagok.

69. Odor est suavis,

Az illat kedves gyönyörű.

70. Fœtor tæter.

az büdösség iszonyú kedvetlen

Alia qualitates.

Más mineműleggek.

71. Lutum est humidum,

Az Sár nedves,

72. Pulvis siccus,

az por száraz,

73. Ossa dura,

az csontok kemények,

74. Caro mollis,

az húslág,

75. Glacies lubrica,

az jég sikk (sikkamló)

76. Pruna est calida & candens,

az eleven sűn meleg és fénlő tűz,

77. Carbo frigidus & ater,

az holt sűn hideg és fekete,

78. Nos incedimus vestiri,

mi ruhában járunk,

79. Indi nudus,

az Indiai mezítelen,

80. Unicornis est serum,

az unicornis vad állat,

animal,

81. Vacca mansuetum,

az tehen belid,

(cicur,)

82. Leo saevum,

az oroszlán kegyetlen,

83. Ovis mite,

az juh engedelmes belid,

84. Conviva est hilaris,

az vendég vidám,

85. Locus amoenus,

az hely kies,

86. Amicitia iucunda,

az barátság gyönyörűséges,

87. Nuncium lætum,

az hízenet (hír) örömderes,

88. Omnia illa grata & accepta,

mind azok kedvejek és kellemesek,

89. Locus est commodus,

az hely illendő vagy illeslen,

vel incommodus,

matlan,

90. Tempus opportunum,

az idő alkalmas, vagy alkalmatlan,

91. Instramentum aptum,

az eszköz alkalmas vagy alkalmatlan,

vel inaptum,

Pen

92. Persona idonea vel ini- a' semély illendő vagy illetlen,
donea,
93. Res est necessaria vel a' dolog szükség vagy szükség-
supervacanea, relen,
94. Rei usus est utilis aut az dolog gal-való és hasznos,
noxius. vagy ártalmas,
95. Res rei similis aut dissi- Edgyik dolog a' másikkhoz hason-
milis, ló avagy hasonlatlan,
96. Sylva est densa vel rara az erdő sűrű avagy ritka,
97. Ager fecundus aut az mező (sántó föld) termé-
sterilis, kény avagy terméketlen,
98. Motus est celer aut tar- az mozgás gyors avagy késő,
dus, (ger,
99. Cursor alacer aut pi- az posta gyors avagy rest,
100. Operarius gnav⁹ aut az munkás serény avagy túnya,
ignavus,
101. Securis est acuta vel az fejsze éles vagy életlen,
stúpida, (hebes.)
102. Cibus crudus vel co- az éték nyers avagy főt,
ctus,
103. Sermo jocosus vel a' becséd tréfás vagy valószínűs,
sérus,
104. História certa aut dú^a az historia (a' meg-lát dolog) bi-
bia, zonyos avagy kétféle,
105. Testimónium verum a' bizonyosság tétel igaz avagy
aut falsum. hamis.

Comparativa.

Az egy máttal egybe hasonli-
tandó fok.

106. Primus est doctus, Az első tudós,
107. Secundus doctior, a' másik tudósabb,
108. Tertijs doctissimus. a' harmadik tudósos.

And

Anómala comparatio.

Regulárian egyben hason-
lítás.

109. Taurus est magnus, a' Bika nagy.
110. Camelus major, a' Teve nagyobb,
111. Elephas maximus, az Elephant leg-nagyobb.
112. Passer est parvus, a' veréb kicsiny,
113. Parus minor, a' Paris madar kisebb,
114. Trochilus minimus, az ökör sem leg-kisebb.
115. Cerevisia est bona, a' salad ser jó.
116. Mulsum melius, a' méh ser jobb,
117. Vinum optimum, a' bor leg jobb,
118. Lacerta est mala, a' gyék gonosz,
119. Vipera pejor, a' Vipera kígyó gonoszabb,
120. Aspis pessimus. az aspis kígyó leg gonoszabb.
Nevező fok.
121. Ducatus est aureus, Az arany pénz aranyból való.
122. Talerus argenteus, a' tallér ezüstből való,
123. Ahenum cupreum, az üst rézből való,
124. Cantharus stanneus, a' kanna fejez ónból való,
125. Malleus ferreus, a' pöröly (kalapács) vasból való,
126. Scamnum ligneum, a' padfék fából való,
127. Murus lapideus, a' fal kőből való.

CAPVT II.

De rerum actionibus &
passionibus.A' dolgoknak cselekedetekről
és szenvedésekről.

128. Creatoris in hominem A' teremtmének tisztessége.
129. Faciunt omnes crea- Cselekedetik minden teremtetet
turæ suum officium. állatok az ő tiszték.

Celo-

Cælestium actiones.

Az Egi terempteter állatoknak
cselekedetük.

130. Angeli celebrant eum,

Az Angyalok dicsőítik őtet,

131. Sol lucet,

a' Nap világoskodik,

132. Luna splendet,

a' Hold fénylik,

133. Stellæ micant,

a' Csillagok ragyognak,

134. Manè incipit dies,

Reggel kezdetik a nappal,

135. Vesperis nox,

Ejttve az éjtzaka,

Elementorum.

Az éltető állatokéi,

136. Elementa alunt nos,

Az éltető állatok minket táplál-
nak,

137. Ignis ardet,

a' tűz ég,

138. Flamma flagrat,

a' láng, lángol, lobog,

139. Scintilla gliscit,

a' szikra szökös,

140. Tonitru tonat,

a' mennydörgés döbög,

141. Venus illar,

a' szél fu,

142. Pluvia pluit,

az eső esik, esőzik,

143. Nix nigrat,

a' hó havul esik, havazik,

144. Aqua in plano fluit,

a' víz foly a' lapályon,

145. Ex vase manat,

az edényből szivárogzik,

146. Ex fonte salit,

a' kút fóból ki-buzog, fel-szökik,

147. Epateo hauritur,

a' kútból merítettik,

Plantarum.

A' Plantákéi.

148. Herba crescit,

A' fű nevededik,

149. Folium viret,

a' szának vagy fűnek levele zöld-
delik,

150. Flos floret,

a' virág virágzik,

151. Fructus maturéscit,

a' gyümölcs erik,

152. Quem ut carpas.

mellyet hogy le-fakass,

153. Flecte ramum.

hajtsd meg az ágat.

154. Sive lint pyra, sive

akár kőrvélyek akár szilvák,

pruna,

pruna, sive cerasa, &c.

akár cseresznyék legyenek,

155. Nux continet nucleū,

a' dióhajában vagyon a' bét,

156. Rosa olet bene,

a' Rósa jól szagoskodik,

157. Urtica urit.

a' csalán csip.

Animálum.

A' lelkes állatokéi,

158. Lapis jacet,

A' kő fekszik,

159. Arbor stat.

az élő fa fön ál,

160. Animal se movet,

a' lelkes állat magát mozgattya,

161. Avis volat,

a' madár röpül,

162. Piscis natat,

a' hal úsz,

163. Quadrupes gráditur,

a' négy lábú állat lépik,

164. Serpens serpit,

a' kígyó csúsz,

165. Vermis repit,

a' fereg mász,

166. Cervus currit,

a' szarvas fut,

167. Equus hinnit,

a' ló nyerezt,

168. Bos mugit,

az ökör bög (bőmböl),

169. Agnus bálat,

a' bárány bégat,

170. Porcus (sus) grunnit,

a' disznó rönög,

171. Ursus murmurat,

a' medve dörömböl,

172. Lúpus ululat,

a' farkas ordít,

173. Canis latrat,

az eb uggat,

174. Aries arietat,

a' kecske rúrkölödik,

175. Bēllua lāniat,

a' fene vad szagat,

176. Lepus fugit,

a' nyúl fut,

177. Vulpes mutat pilos,

a' róka változtatja sőrét,

178. Catus [felis] capit

a' macska egereket fog,

mures,

179. Gallina ponit ova,

a' tyúk tojik tojományokat,

180. Anser véscitur avēna,

a' lúd zabor esik,

181. Vermes rodunt pin-

a' férgek rágnak a' kővéreket,

gvia,

Pedi

182. Pediculi mordent cu- *A' tetűk csipik a' bőrt,*
tem,
183. Uli & pulices atque *a' mint a' balhák és a' sünyo-*
cūlices, [sa, *gok-is,*
184. Formica est laborio- *a' handgya munkás,*
185. Aranea artificiosa, *a' pók mesterseges,*
186. Apes pūgunt acūllo *a' méhek fulákocokkal súrdalnak,*
187. Quicquid vivit, viget *valami él erejében vagyon,*
Hominis. Az emberéi.
188. Nos āgimus vāria, *Mi cselekedünk külömb-külob*
féle dolgokat,
189. Cōrpore & ānimo, *testünckel és elménkel,*
190. Caput repletur cēre- *a' fő meg-ielik agyvelővel,*
191. Tegitur capillis [bro *haj-sálakkal beföderik,*
192. Excepto vultu. *az arczulatúl meg-válva,*
193. Nullum membrum *semmi tag nem adator héjában,*
frustra datum est. mert semeinckel nézünk,
194. Nam oculis cernimus *az orrunkon ki fűyünk a' tak-*
195. Per nasum excernim⁹ *nyot,*
196. Frons habet rugas, *a' homloknak ránczai vadnak,*
197. Aures audiunt, *a' fülek hallanak,*
198. Nares ol'aciunt, *az orr-lyukak szaglanak,*
199. Lingva gustat quō- *az nyelv meg-kóstolja mi izű*
modores sapiant, legyen valami,
200. Dentibus māndim⁹, *fogainckal rágnak,*
201. Stōmach⁹ concoquit, *a' gyomor emészt,*
202. Intestina ēgerunt, *a' belek ki-adogják ki-vetik,*
203. Hepar conficit sang- *a' máj csinálja a' vért, és az e-*
vinem & dimittit per reken széllyel bocsátja,
venas.
204. Corpālpitat, *a' szí dobog.*

Pulmo

205. Pulmo respirat, *a' iüdő lélegzél,*
206. Labia sunt circa os, *az ajakak vadnak a' száj kö-*
rül,
207. Barba ornat mentum *a' szakál meg-ekesíti az állat,*
208. Fœminæ sunt imber- *az asszony emberek szakáltala-*
bes, *nok,*
209. Hūmeris bajulāmus, *az vállainkon bordozzuk a' ter-*
210. Brāchiis amplēcti- *karjainckal ölelünk,* [bet
mur,
211. Manibus laborāmus, *kezeinckel munkálkodunk,*
212. Sinistra tenet, dextra *a' bal kéz tartja, a' job kéz vég-*
peragit opus, *ben viszi a' munkát,*
213. Palma palpāmus, *a' tenyérrel tapogatunk,*
214. Pugno percūtimus, *az ököllel verünk,*
215. Vola prehēdimus, *a' marockal fogunk,*
216. Digtis constingim⁹, *az újakkal szorítunk,*
217. Ungvibus scābimus, *a' körmöcckel vakaródunk,* és
218. Sub pēctore venter *vájunk,*
est, a' mely alatt vagyon az has,
219. Infra axillas lātera, *a' hónallyak az oldalak,*
220. Sub his costæ, *ezenk alatt az oldal csontok,*
221. Tergum habet super- *a' hátan felyül vadnak az vāt-*
nēscāpulas, infernē *lapoczkák, alól a' czom-*
lumbos, *bok ágycok,*
222. Nātibus sedēmus, *az alsfelünkhön ülünk,*
223. Pēdibus ambulāmus, *a' labokon járunk,*
Mentis. Az elméjéi.
224. Mens cōgiat semper *Az elme mindenkor gondol va-*
aliquid, lamit,
225. Etiam in sōmniō so- *meg almodik,*
mnīat, B Intel-

226. Intellectus intelligit, az értelem ért,
 227. Ratio ratiocinatur, az okosság okoskodik,
 228. Memoria meminuit, az emlékező elme emlékezik,
 229. Et si quid oblita est recordatur, és ha valamit el felejtet, megemlekezik róla,
 230. Voluntas vult bonum, az akarat akarja az jót,
 231. Declinat malum, el-távoztattya a gonoszt,
 232. Sed sæpè fallitur, de gyakorta meg-csalatik,
 233. Gaudet & tristatur, örül és somorkodik,
 234. Securus curat nihil, a' mérejs semmivel sem gondol,
 235. Tutus timet nihil, a' bátor semmitől nem fél,
 236. Vegetus laborat, az erejebeli munkálkodik,
 237. Fessus quiescit, a' meg fáradt nyugszik,
 238. Vigilia enim fatigat, meri a' vigyázás meg fáraszt,
 239. Sopor recreat, az édes álm meg-nyírat,
 240. Cum septē horas dormiuit, midőn hét óráig aludtál,
 241. Et evigilas, excita alios. és fel-serkenst. másokat köles-fel.
Morbidorum. Az betegekéi.
 242. Jejūnus appetit escas, A' kihjómra vagyon, kívánnya az eledeleket,
 243. Satur fastidit, a' meg elégedet meg-únnya,
 244. Delicatus deligit, a' kedvére tartot valogattya,
 245. Sanus benè valet, az egészséges jól vagyon,
 246. Aegrotus aegrotat, a' beteg betegeskedik,
 247. Cui dōlet, is queritur, a' kinek fáj, az panaszkodik,
 248. Morbi sine dolore sunt a' fájdalom nélkül való beteg-periculosi, segek veszedelmesek,
 249. Et plerunque lethāles, és gyakran halálosok,
 250. Febris redit per vices, a' hideglelés sserenként jó vissza.

Appo-

251. Apoplexia enecat citò a' gutta hñes hamár meg-öl,
 252. Scabies facit pruritum a' rñb viszketseget sseresz,
 253. Ulcus scater tabo, a' fekély posog genyetseggel,
 254. Recens vulnus sanā, az újantabbán való sebb meggyógyul,
 255. Quicquid putret, sor, valami meg-rotkad bñdös az,
 256. Robustus potest multum ferre, az erős sokat vihet el,
 257. Tener parum sufferre a' gyenge keveset viselhet-el,
 258. Cæcus non videt, a' vak nem lát,
 259. Surdus non vidit, a' sñket nem hall,
 260. Mutus non loquitur, a' néma nem szól,
 261. Claudus claudicat, a' santa sñntal,
 262. Tactu caret nemo, nisi Tapasztalásbéli érzés nélkül senki nincsen, hanem csak a' gutta ütött.
 263. Mutilo deest aliquid, a' csonkának vagyon valami hiány.
Opificum. A' mester emberekéi.
 264. Agricola arat, A' sñntó vető ember sñnt,
 265. In vere sēminat, Tavasszal vét,
 266. In æstate metit, Nyárrban arat,
 267. In autumnō vindet, Eősszel bort sñr, sñlöt sed-miát,
 268. Hyeme triturat in horreo, Télben csēpel a' csñrben,
 269. Hortulanus plantat a' kertēs a' kertet be-ülteti, horum,
 270. Molitor molit in mo, a' mólnár öröl a' malomban ga-la frumentum. bonát,
 271. Pistor pinxit panem, a' sñrő lisztből kenyeret sñt, e farina. Pa-

272. Pastor pascit gregem, a' pástor legelteti a' nyáját,
 273. Secat fœnum in prato sœnat kaszál a' réten,
 274. Format è lacte caseos a' tejből sajtokat nyom,
 275. Lanio maciat pécudes a' mészáros meg-öli a' barmokat,
 276. Venator venatur fe- a' vadász vadakat vadász,
 ras, [cres,
 277. Auceps capit volu- a' madarász madarakat mada-
 rász,
 278. Piscator piscatur, a' halász halász [halakat fog,]
 279. Coquus parat cibos, a' szakács ékeket készít,
 280. Elixat in olla, Főz a' fazékban,
 281. Assat in vërubus, süt a' nyáron,
 282. Frigit in buriõ, ránt a' vajban,
 283. Torret in craticulo, pirit a' rostélyon,
 284. Fercula condimus a- az ékeknék izit meg-adgyuk a'
 romatibus, fűszerhamokkal,
 285. Potum condimus in az itali el téjsük [el-tejtyük]
 cella, a' pinczében,
 286. Ex quibz fit vinum, az szőlőkből léssen a' bor,
 287. Cerevisia prœmitur è a' ser ki-véitetik a' kordóból,
 dolio.
 288. Auriga jungit equos a' kocsis be-fogja a' lovakat,
 289. Erungit rotas, és a' kerekeket meg-keni,
 290. Et proficiscitur subito es hirtelen megyen i' a' sárban,
 in cœno autem hæret, penig meg-akad,
 291. Quum vehit onera midon térhet viszen sekéren a-
 cutrit aut trahit, vagy sánon,
 292. Nauta nãvigat nãvi, a' hajós hajokázik a' hajóval,
 293. Naucterus gubernat, a' hajós mester igaz gattya,
 294. Rémiges rémigant, az evezők eveznek,
 295. Per fluvios vadamus, a' folyó vizen lábolunk gázlunk
 Aut

296. Aut útimur scaphis, a' vagy csónokokkal élünk,
 297. Aut sternimus pon- a' vagy bidákat és pallókat csiná-
 tes aut ponticulos, lunk
 298. Viator it per semitã, az útonjáró megyen az ösvényén,
 299. Et cavet, ne erret, és el-távoztattya, hogy el ne té-
 veledgyék,
 300. Aut cadat in foveam a' vagy ne essék a' gödörben,
 301. Cedit retrò ubi porrò visssa tér, az hól tovább nem-
 nequit pèrgerè, mehet,
 302. Mercator tractat mer- a' kalmár az árrúkat forgat-
 ces, rya,
 303. Mèruit damnum, Fél az kártúl, keresi a' nyere-
 querit lucrum, seget,
 304. Moneta gestatur in a' pénz az erszényben hordoz-
 crumena, tatik,
 305. Quoniam pecuniã, mert a' mivel tartozunk, pén-
 quæ debem⁹, solvim⁹ zel fizettük meg,
 306. Emimus & vendimus vèssünk és adunk drágán vagy
 caro aut vili, ólison,
 307. Nummi sunt diversi a' pénzek különb különb-félek,
 quisque suo valòre, mindenik az ő erőssége szerint,
 308. Jenux net è lino, a' fono aszsony fon a' lenből,
 309. Textor textit linteum, a' takács sző lenből-való ruhát,
 telam, (vásznat),
 310. Pannifex è lana pan- a' poszto csináló a' gyapjuból posz-
 nos, tot,
 311. Sartor mèsurat vestes, a' szabó meg méri a' ruhákat,
 312. Sutor suat calceos ex a' varga varr sarukat az bő-
 còro, ből,
 313. Pellio è pellibus pel- a' szőcs bőrből kődmenekeket csi-
 licea, nál,

- 314 Restio torquet restim a' kőért-csináló kőteleket teker,
 315 Figulus fingit fidelias a' fazekas föld edényeket csinál,
 316 Scriniarius sua scrinia a' szekrény csináló (asztalos) az
 glútiát, ő szekrényét meg-nyervezi,
 317 Faber cudit, a' kovács vér,
 318 Lignari? ásciat securi az ács bándol a' fejszével és éppit
 & ædificat ædificium épületet,
 319 Ponit fundamentum, fundamentumot vti, fallakat
 erigit parietes, állat,
 320 Operit testó, beázattal be-fedezzi,
 321 Debile non est firmū, az erőtlen nem erős,
 322 Fulcitur fulcris, meg-támasztatik támaszokkal,
 323 Ut ne ruat, hogy el ne dőllyön.
Verba Impersonalia. Személetlen igék.
 324 Si tibi libet, licet, Ha tenéked tetszik, szabad,
 325 Si te piget laboris, pū- ha te restelled a' munkát, szé-
 deat te, gyenlyed,
 326 Decet te poenitere, Illik hogy te meg-bánnjad az te
 peccati, vétkedet,
 327 Adoleſcētem decet a' fel-serdült iffiat illeti az hat-
 ſilētiūm, gatas,
 328 Si te ſeſſiōnis tædet, ba meg űntad az űlést, ſétálnod
 oportet ſpaciari, kell.

CAPUT III.

De rerū circumſtan- A' dolgoknak környűl-ál-
 tiis. lásirol.

- 329 Quis vocat me? Ego, Ki hív engemet? En.
 330 Tūne es? Quis eſt igi- Te vagy-e? Ki vagyon tehát
 tur illic? Paulus. amott? Pál.

Expe-

331. Expectemus donec Varruk mig el-jó. Jól, bátor.
 veniat. Bene.
 332. Salve. Ago grátias, Egészeggel! köszönettel veſsem.
 333. Ut vales? Sic medió- Mint vagy? Így fél réſent,
 critér,
 334. Ubi fuisti? Unde re- Hól voltál? honnan jöſt viſz-ſa?
 dis? Ex oppido. a' városból
 335. Quā iſtiti? Per pōr- Mellyen mentél-el? A' torná-
 ticum. czon által,
 336. Quorsū viſ? Domū. Hová igyekezel? Haza,
 337. Et quo inde? Nulquā. S-hova onnéi? Sohová ſem.
 338. Quādo in horto fuisti Mikor voltál a' kertben?
 339. Heri, hodie, modo, Tegnap, ma, most, minap, ré-
 nuper, dudum, gen,
 340. Quādo me invīſeſ? Mikor látogacz meg engemet?
 Mox, cras, perendie, a- Mayd, holnap, holnap után,
 liquando, valaha,
 341. Satis ne memoriā le- Tudod-e könyv-nélkül a' letz-
 ctionem? Sic ſatis. két? Ugy elég gé,
 342. Ego minūnē neuti- En nem ſemmiképpen,
 quam.,
 343. Quæ eſt cauſa? Num Mi az oka? talám el-ſeleiterted?
 es oblitus? Ferē, Közél el,
 344. Cur non réperis? Miért nem tanulod meg iſmér?
 345. Nūc mihi nō vacat, En most nem érkezem.,
 346. Quare? Miſſus ſum. Miért? A' majorban, küldet-
 in villam, tem.,
 347. Proſeſtō? Ibo unā. Ugy-e bizony? El-megyek edgyú-
 Nequaquam, veled. Semmiképpen ne.
 348. Quam ob rem? Repe- Miokért? Az űtem tanul-
 ſcōus in itinere., lyunk.

B a

Id

349. Id prestat quā garrere *Az jobb mint csacsogni,*
 350. Omnino; redibimus- *Ugy vagyoni meg-térünk é ide-*
 ne matūrē? *jen?*
 351. Fortasē, sed vix. E- *Talām meg, de csak alig. Hó ké-*
 ho dubitas? (mus, *telkedel?*
 352. Procul est, properābi- *Messze vagyon, siesünk,*
 353. Cetr futores; quid tū? *Mint a' vargák? S-ha ugy-is?*
 354. Nostram ætatem de- *A' mi idősökorunkhoz illik a' fur-*
 cet agilitas, *csaság,*
 355. Sic ajunt. Imò sic est, *Ugy mondnak: sós ugyan ugy*
 vaygon,
 356. Neclama. Atqui su- *Nekjales. Ha lá csak magunk*
 mus solī, *vagyunk,*
 357. Quomodo ludēmus? *Miképpen játszodgyunk? Lap-*
 Pilā, *távah.*
 358. Quamdiu? Totū diē, *Meddig? egész nap-estig.*
 359. Hui nīmiū est. At- *Húfelettébb volna az. Hissem,*
 qui sunt feriæ. *idnepek vadnak,*
 Præpositiones. Præpositiók.
 360. Pergamus rogo te, *Mennyünk eléb: kérlek tégedet,*
 361. Nūc tibi parvas vō- *Most te-néked a' kicsiny szocská-*
 culas exponam, *kat rakogatom elödben,*
 362. Ad nos trāhimus; a *Magunkhoz vonszunk, tőlünk*
 nobis trādīmus, *el-tasítunk,*
 363. Nobiscum dūcimus; *Mi magunkkal visünk, elöitünk*
 ante nos pēlīmus; pone *hayunk, utānnunk vondo-*
 nos rapīamus, *zunk,*
 364. Secundum flumen. *A' folyo viz mentében könnyű*
 facile est natāre. *úszni,*
 365. Adversus illud in- *Annak ellenében lehetetlen,*
 possibile,

Apud

366. Apud altāre sacerdos *Az oltárnál vagyon a' Papnak*
 habet penes se Diaco- *mellette Káplannya, s'elgáló*
 num, *segide,*
 367. De temerário nota, *A' vakmerőről jegyezd meg,*
 quod intra ædes non *hogy az házban ne marad-*
 maneāt, *gyon,*
 368. Supra culmē scandat, *Az ház tetejére hágion,*
 369. Intra limen reptet, *A' külsőben belől magskállyon,*
 370. Facere coram nobis, *Vald-meg mi elöitünk mit csele-*
 quid fecisti clām nobis, *kedteltitkon mi tőlünk?*
 371. Quia est palām, *Mert nyilván vagyon,*
 372. Contra præceptum *Az parancsolat ellen cseleked-*
 feci, *tem,*
 373. Erga Præceptōrem, *Mesteremhez hálaadatlan vól-*
 ingrātus sui, *tam,*
 374. Quidam ob sua faci- *Edgy valaki az ő gonosz cseleke-*
 nora è domo prōfugus, *detiért házából ki-buidosot,*
 375. Juxta viam currens, *Az út mellet futván, a' tön in-*
 citra stagnum cōstitit, *nen meg-állot,*
 376. Deinde ultra stagnum *Annak-utánna a' tön túl elöb*
 progressus, *menvén,*
 377. Venit in desertum, *Mene a' pusztára,*
 378. Obibat circa palūdes *a' förtök körül jár vala,*
 379. Oberrābat inter nē- *a' berkek közös teboljog vala,*
 mora.
 380. Navigābat trans ma- *a' tengeren által hajózázik va-*
 re usque ad extrēmas in- *la, s'intén a' külső szikla-*
 fulas, *kig,*
 381. Prope orbis términos *E' világ határhoz közel,*
 382. Extra patriā vagans, *Hazánan kívül vándorolván,*
 383. Pro quo intercedunt, *Az kért közbennek,*

B, Verum

384. Verum propter exemplum aliorum non potest recipi, *De többeknek példájokért nem fogadtathatik vissza,*
385. Hemi quantum infortunium! *Jay! melly nagy szerencsétlen-ség!*
386. Felix præ tali bus, *Boldog az ilyenekhez képest,*
387. Qui conscientiam puram custodit. *A' ki a' tisztá lelki-isméretit megőrzi.*
- Numeralia, Számi Élek.*
388. Scis numerare: Utique *Tudszé számlálni? Igen-is,*
389. Tenta igitur, Quot sunt res? *Probáld-meg tehát; Hányak a' dolgok?*
390. Unus est cod. x Bib. *Edgy az Szent Bibliának köny-
liorum, ve,*
391. Duo sunt Testamen- *Kettők az Testamentomók; O
ta; Vetus & Novum, és új,*
392. Tres personæ sanctæ *Hármak a' szent Háromságnak,
Trinitatis, seméji,*
393. Quatuor Evangelistæ, *Négyek az Evangelisták,*
394. Quinque leofus, *Ötök az Erzekenségek,*
395. Sex profesti dies, *Hatok a' köz-mivelő napok,*
396. Septem petitiones in *Hetek a' kéresek az Uról tanolt
oratione Dominica, imádságban,*
397. Octo dies sunt septi- *Nyolcz napok tesznek edgy he-
mána, tet,*
398. Ter tria sunt novem. *Háromszor hármak kilenczek,*
399. Decem præcepta Dei, *Tizek az Istennek parancsolati,*
400. Undecim Apostolis *Tizen-edgyek az Apostolok Ju-
demptio Judæ, das ki vétetvén,*
401. Duodecim fidei arti- *Tizen-kettők az Hitnek ága-
culi, zatái*

Tri.

402. Triginta dies sunt. *Harmincz napjai vadnak az
mensis, hólnapnak,*
403. Centum anni sunt se- *Száz éfszendők egy seculum,
culum,*
404. Sathanas est mille. *A' Sátán ezer családságoknak
fraudum artifex. mestere.*

CAPUT IV.

*Derebus in Schola.**A' Scholabéli dolgokról.*

405. Scholasticus frequen- *A' Déák az Scholát gyakorol-
tat Scholam, lya,*
406. Quo artibus erudi- *Az hól a' mestersegekben tanit-
tur, tászk,*
407. Initium est à literis, *A' kezdés vagyon a' bötűktől,*
408. E syllabis voces com- *A' szókész-ve raggattainak syl-
ponuntur, labákból,*
409. E dictionibus sermo, *A' szókból léssen beszéd,*
410. Ex libro legim' tacite, *A' könyvből olvasunk halkal,*
411. Aut recitamus clare, *Avagy el-mondgyuk hangosan,*
412. Involvimus eum *Bé takarjuk azt banyában,
membrana,*
413. Et ponimus in pulpiti- *Es az könyv-tartó ládaeszkára
to, téssük,*
414. Atramentum est in *A' tinta a' kalamáruban va-
atramentatio, in quo
tingimus calamus, gyon, a' melyben mártjuk az
pennát,*
415. Scribimus eo in char- *Irunk azzal a' papirofira, az le-
ta, in utraque pagina, vélnek mind két oldalára,*
416. Si perperam delin' *Ha rosszul, el-töröllyük,*
417. Et consignam' denuo *Es fel-jegyezzük igazán, vagy
recte, vel in margine, a' levélnek karejára, Do-*

418. Doctor docet, *A' Tanító tanít.*
 419. Discipulus discit, non *A' tanítvány tanul, nem min*
 omnia simul, sed per *deneket egyszer s-mind, ha*
 partes, *nem részenként,*
 420. Præceptor præcipit *A' doktor parancsolja a' csele-*
 faciendæ, *kedendő dolgokat,*
 421. Rector regit Acad- *A' Rector igazgattja az Acade-*
 miam,
 422. Pædagogus advertit *a' gyermekek tanító reá vigyáz*
 & urget, *és reá erőltet,*
 423. Custos monet & con- *a' gyermekek közt vigyázó int,*
 signat, *és jedzeget,*
 424. Magister instituit uni- *a' Mester mindeneket tanít, reá*
 versos, singulis auendunt, *halgatnak egyenként,*
 425. Ille emendat mendas, *az a' hibákat meg-jobbítja,*
 426. Diligens proficit: ne- *a' szorgalmas elö meggyen tudó-*
 gligens vāpuit, *mániaba: a' helyelő meg-vereték,*
 427. Etenim serua est *Mert jelen vagyon az ofor,*
 praesto,
 428. Nō verberant baculo *Nem vernék bottal,*
 429. Sed cædunt virgis, *hanem vesszőkkel suprálnak,*
 430. Abq̃ venia ne ex eas, *Exgedelem-nélkül ki ne menny,*
 431. Post moram redeas, *a' mulatás után vissza jőy,*
 432. Quod agere debes, a- *a' mit cselekedned kell, azt cse-*
 lekedgyed,
 433. Linea sic regulā: cir- *az egyenes vonás leszen rámarval*
 culus circino, *a' kerekítés ezirk-lommal,*
 434. Gramatic⁹ loquitur, *a' Grammaticában tanító szól,*
 435. Dialecticus disputat, *a' Dialecticában érő verelkedik,*
 436. Vera a falsis discer- *az igazakat a' hamisakul meg*
 nit,

Rhe-

437. Rhëtor ornâtè loqui- *A' Rhetoricában forgott ékessz-*
 tur, *sól,*
 438. Mûsicus cantat, *a' Musicához tudó énekels*
 439. Poëta cārmina fingit, *a' Poëta verseket szerz,*
 440. Pictor effigiem pingit *a' Kép-író képet ír,*
 441. Histōricus res gestas *a' lőtt dolgoknak le-írója a' vifelt*
 narrat, *dolgokat elő beszél,*
 442. Physicus natūram *a' Physicus az természetet vif-*
 scrutatur, *galtja,*
 443. Medic⁹ eam imitatur, *az Orvos doktor azt követi,*
 444. Ethicus tradit mōres, *az Ethicus az erkölcsöket tanít,*
 445. Qui studiōsum deco- *melyek a' tanuló Deakot (rjas*
 rant, *meg ékesítik,*
 446. Verūm de ijs paulō *de azokról valamenyivel alább,*
 infra,

CAPUT V.

De rebus domi.

Az házi dolgokról.

7. Pulsa fores, si clausæ *Zörgezd az ajtót, ha bé-zárol-*
 sint, *va van,*
 448. Cum aperitur, transi *Mikor on meg-nyittatik, menny*
 ostium, *által az ajton,*
 449. Et intra in atrium, *Es meny-bé a' tornácba,*
 450. Clavis claudii feram, *a' kulcs bé-zárja a' lakatot, és*
 iterūmq̃ recludit, *ismeg meg-nyitja,*
 451. Clavus figit, *a' szeg bé-segezi,*
 452. Pavimentum calcamus *a' padimontomot nyomdossuk,*
 453. Lāquear nob. impēdet *a' menyzeret reánk függ,*
 454. Fenestæ sunt vitreæ, *az ablakok üvegek,*
 455. Hypocaustum calefit *a' szoba melegszik,*
 456. Cameræ frigent, *a' kamorák (boltok) hidegek,*
 457. In cistis & arcis abs- *a' sekrenyekben és ládákban el-*
 condimus res, *rejtjük az edgyet másokats*

458. In cōribus portām⁹, *A' kosárokban hordozunk.*
 459. Succus non servatur a' big nedvesseg nem tartatik a' in sacco, *sakban.*
 460. In cubiculo sunt lecti az ágyas házba vadnak párnák pulvináribus stráti, *kal meg-terítettet ágyak.*
 461. Cervical súbdimus a' vankost nyakunk alá tesszük, *cervici.*
 462. Tegētibus nos inie- *Leplockel magunkat bé-lepez-*
 gimus, cubantes supini *zük, feküvén hanyattá vagy*
 vel proni, *hasmánt.*
 463. Mátula est pro urina, a' vizellő edény húgnak való, és
 & secēssus pro álvo le- *a' kamora sék a' hasnak könnyebbítésére.*
 vanda,
 464. Excrementa soctent, a' ki vettetet emesztések búdössék,
 465. Thure suffimus, *Tömjenél jó illatu füstör tessünk.*
 466. Fáciem lavámus *Orczákat meg-mossuk minden*
 quotidie, *napon.*
 467. In bálneo sudámus, a' fürödőben veritekezünk,
 468. Sudáriis nostérgi- *Keskenőckel magunkat meg-tör-*
 mus, *rölyük.*
 469. Tonfor condet cri- *a' borbély el-beretvállja az ha-*
 nes, *jakat.*
 470. Peñit comā péctine, *meg fűsüllí az ístököt fűsűvel,*
 471. Máculæ absterguntur a' mocskok el-törölőnek spóngiá-
 spóngiá, *(scopis, val.*
 472. Quisquilæ verrantur a' szemetek el-sepretnék seprűvel,
 473. Indúgium & tūni- *az imeget és a' dolmánt, a' derek,*
 cam, thorácem, sámo- *forrót, a' nadragot, berhét,*
 rália, & úbialia indú- *és salaváris fel-öltözzük é*
 mus & exúimus, *le-vetkezzük.*
 474. Quoties opus est, a' menyiser kívántatik, a' men-
 pal-

- pállium & togam ami- *tér, a' palástor, és a' borszszu-*
 cimus, *felső ruhát fel-öltözzük.*
 475. Pilei & collária, chi- *A' süvegek és gallérok, kesztyűk,*
 rothécæ, sandália sunt *sztyák, tiszességnék okáért*
 honestatis ergo, *vadnak.*
 476. Cingulo nos cingim⁹ *övvel magunkat bé-övedzük.*
 477. Ligulis astringimus, *Szalag-síjakkal meg-szoríttyuk.*
 478. Mappâ stēnimus az a' brossal meg-terittyük az
 mensam, *asztalt.*
 479. Ad jūsculum & pul- *az eiek lévhez és pephez vagy*
 mentum est cōchlear, *kalán.*
 480. Edúlia alia scindun- *Egyéb eledetek késsel metéltet-*
 tur cultro, *nek.*
 481. Muscas ábige muscá- *a' legyeket izzd el a' legyezővel,*
 rio,
 482. Tolle pátiinas, *Vidd-el a' tálatat.*
 483. Infunde in poculum, *Tölcs a' pohárban.*
 484. Et propina hospiti⁹, *Es kifizöld az vendékeknek.*
 485. Accēde candelam, *Gyútsd meg a' gyertyát.*
 486. Inde candelábri, *Tedd a' gyertya tartót an.*
 487. Emūnge emunetório *Vedd el a' kamvát a' kamvavé-*
 sed ut ne exinguas, *vővel, de úgy hogy el ne ölsd.*
 488. Vir & mülíen sunt a' férfi és az a' asszonyi-állat há-
 cōnjuges, *zas társok.*
 489. Viduus ducit intēr- *az özvegy ember néhánykor vé-*
 dum virginem, *sen feleségül szűz leányt,*
 490. Sponsus habet spon- *a' vő legénynek meny-asszonya*
 sam, *vagyon.*
 491. Post nūptias maritus *az menykező után az férynek,*
 maritam, *ferjes felesége.*
 492. Puérpera péperit pū- *a' gyermek-szűb asszony szűt*
 erum, *gyermeket.* Hung

493. Hunc osculatur nū. Ezt csókolgattya a' dayka és ölé-
trix, foveq; in grēmio. ben tartogattya,
494. Filius est hæres, filia a' fiu örökös, a' leány jegyruhá-
accipit dotem, veszen,
495. Parēntes educant sō. a' szülek magzatokat nevel-
bolem. nek,
496. Virricus & novērcā a' mostoha atya és anya mostoha
privignos, fiakat és leányokat,
497. Liberi sunt liberi, ser- az édes fiak és leányok szabad-
viservion, sok, a' szolgálják szolgálnak,
498. Ministri ministrant, az aprodok szolgálnak,
famli famulāntur, a' szolgálják szolgálkodnak,
499. Ancillæ ancillāntur, a' szolgálók szolgálkodnak,
500. Pātrius & āmita sunt a' patrūs és āmita az anyám-
patris frater & soror; a- nak bátyja és nénnye, az avun-
vūnculus & matertera culus és matertera az anyám-
matris, bátyja és nénnye,
501. Avi habent nepōtes, az ösöknék, job atyáknak uno-
kák vadnak,
502. Cognātī affines. a' rokonságoknak sogorik.

CAPIT VI.

De rebus in Urbe & A' Váras és Tartománybéli
Regione. dolgokról,

503. Urbs munitur mō. A' kerítettet váras meg-erősít-
niis, retik kő-falakkal,
504. Nec nō vallo & fossā. Es sánczal és ároccal,
505. Porta habet valvas, a' kapuknak két-felé nyíló aytái
vadnak,
506. Abhinc eunt plateæ, Ettől-fogva mennek az úczák,
In fo-

507. In foro solent esse ci- a' piaczon szoktak lenni csator-
sternæ, nák,
508. Ædificia sunt pública az épületek közönségesek, a' vagy
aut privata, bizonyos embereknek tulajdonok.
509. Nā quod uni nō pró- Mert a' mit edgynek nem saját-
prium est, est commune. rya, közönséges az,
510. Cives & incolæ inco- a' polgárok és a' lakók lakóak a'
lunt civitatem, (go, várost,
511. Rustici habitant in pá- a' parasztlaknak a' faluban,
512. Vicini in eodem vico a' szomszédok ugyan azon utcában,
513. In cūria congregātur a' tanács-bázban egyben gyj-
Senātus, retik a' tanács,
514. Consul præcēdit, se- a' polgár mester elől megyen, a' ta-
natōres sequūntur, (lites, nácsbéli személyek ötet követik,
515. Iudex (Pretor) iūdicat a' bíró meg-íteli a' pereket,
516. Actor accūsat fontem a' fel-peres vádoltja a' bűnöst,
criminis, véteckel,
517. Reus se excūsat, a' bűnös magát menti,
518. Testis jurat & testā- a' tanú meg-esküszik és bizony-
tur, ságot téstén,
519. Lictor ligat, a' poroszlo meg-kötözi,
520. Et dūcit in cārcerem, és a' tömlőczben viszi,
521. Carnifex occidit & az bohér meg-öli és felakasztja,
suspendit,
522. Tabellārius fert lre- a' levél-bordozó viszi a' viafz-
ras (epistolam) cerā, & szal és pecsétel bé-pecsételte-
sigillo obsignātas, tett levelet,
523. Nūncius nūnciat ore- a' követ szóval mondgya meg az
tenus, izenetet,
524. Templū est sacer loc⁹, a' templom szent hely,
525. Caupōna profānus, a' kocsoma ház szentségtelen,
C Aedi.

526. Æditu⁹ pulsat campā. *Az Egyházfi kongattiya az ha-*
nas, rangokat.
527. Pópulus coit in ædes, a' kösség egybe gyűl a' templomba,
exercet religiónem, gyakorolja az Isteni szolgálatot
528. In cœtu canuntur. *A' gyűlekezeten énekelternek*
psalmi & hymni, sóltárok és dicsíreték.
529. Dei verbū prædicatur. *az Istennek igije hirdetterik,*
530. Sacramenta admini- a' *Sácramentumok ki szolgáltat-*
strantur, nak.
531. Preces peraguntur de- a' *könyörgések végben vitetnek*
voit, (vè, ábitatossan.
532. Festa celebrantur festi. *az idnepek meg-illetnek jelessen,*
533. Magistratus necessarius a' *külső tiszt-visező szükség,*
534. Ut rex in regno re- *hogy a' Király az országhban orsá-*
gnet, (néttur, gollyon,
535. Dominus domi domi. *az Ur honn uralkodgyék,*
536. Qui imperant, sint. a' *kik paráncsolnak, legyenek ke-*
clementes, (tes, gyelmések.
537. Qui parent, obsequen- a' *kik szolgálnak, engedelmesek,*
538. Her⁹ prob⁹ probatur, a' *jámbor gazda javaltatik (di-*
scut & fidus subditus, csírtetik) mint a' hű jobbágy is.
539. Princeps est minor at- a' *Főjelelem kissébb mint a' Her-*
que Dux, czeg,
540. Comes major quam a' *Gross nagyobb a' Nagyságos*
Baro, Urná,
541. Nobilis, eques infi- a' *Nemes, czimmerrel meg-aján-*
gnibus donatus, dekoztatot lovag.
542. Pax est prorsus optati- a' *békesség teljességgel kívá-*
da, nando,
543. Bellū est perniciosum a' *had veszedelmes,*
544. Nisi cum hostis ar- *hanem ha mikor az ellenséget*
cendus est, kell el-üzni, *Mili-*

545. Milites merent stipen- a' *vitézek meg-érdemlik a' soldot,*
dia, (pugnant,
546. Cum præliantur & *mikoron harczolnak és vívnak,*
547. Tubæ clangunt, a' *trombiták harfagnak,*
tympana sonant, a' *dobok zörgenek,*
548. Ex arcubus jaciunt, a' *kézisíjakkal ki-lövik a' nyilakat*
549. Gladiis dimicant, *Kardokkal harczolnak,*
550. Armis se defendunt, *Fegyverekkel óltalmaznak, ma-*
551. Tormentis arces ex- *gokat,*
pugnant, *algjukkal véssik meg a' várakat,*
552. Revertuntur cum *meg-térnek győzödelemmel,*
victoria.

CAPVT VII.

- De Virtutibus.* A' *jószágos cselekedetekről.*
553. Virtutes sectare, A' *jószágos cselekedeteket kövess,*
554. Vita vitia, quæ lex *El-tartoztasd a' véteket, melle-*
vetat, *ket a' törvény meg tilt,*
555. Patrans flagitia, est *az ékietlen véteket cselekedő,*
scelētus, (nequam) *czégéres lator,*
556. Ut prudens sis, pro- *Hogy eszes légy, jó eleve el-néz-*
spice finem, *zed a' végét,*
557. Aspice média, *Meg-nizd az esközöket,*
558. Attende occasiōi, *Vigyáz az alkalmatosságra,*
559. Occipe nil tēmerē, *Semmihez ne kezdgy ok nélkül,*
560. Delibera diu, *Sokaig végezz,*
561. Festina lenē, *Lassan siess,*
562. Rumōri ne credē, *Az hírnék ne hiedgy,*
563. Arcanum ne vulgā, *A' titkot ki ne hirdess,*
564. Quod ignoras, ne as- a' *mit nem tudsz, ne állassd a-*
firma, aut nega, *vagy tagadgyad,*
565. Interroga potius, *Kérd-meg inkább,*
566. Esto temperans, *Légy mértékletes,*

Cum

567. Cūm esuris, ede, *Mikor éhezél, egyél,*
 568. Cūm sitis, bibe, *Mikor szomjúhozol, igyál,*
 569. Helluones vorant & *A' tobzodók faldokva esznek és*
 potant, *dösölnek,*
 570. Prāndium & coena *Az ebéd és vacsora elég legyen*
 tibi sufficient, *tenéked,*
 571. Jentaculum & me- *Flóbstökömöt és osonnát ne ké-*
 rēdam ne cura, *szies,*
 572. Jejūnāre aliquādo *Büjöltni néha hátsnál,*
 expedit, *expedit,*
 573. Sobrius non est ebrius, *A' józan nem részeg,*
 574. Esto castus, *Légy tiszta életű.*
 575. Gere te pūdicē. *Visseld magadat semérmertessen,*
 576. Esto modestus, non *Légy emberséges, nem sayta-*
 procax, *lan,*
 577. Taciturnus, nō loquax, *Halgató, nem csicsogo,*
 578. Vos jūvenes, cōlite se- *Ti ifjak, tisztelegjétek az vén-*
 nes, *ket,*
 579. Manifesta narra, *A' nyilván való dolgokat beszél,*
 580. Secrēta susurra, *A' titkosokat sugia,*
 581. Occulta cēla, *(ce, Az el-reitettek el-fedezed,*
 582. Quū quis loquītur, ta- *Mikor valaki szól, halgass,*
 583. Quum tibi quid dicit *Mikor tenéked valamit mond,*
 auctōra, *reá figyelmezz,*
 584. Quum quid jubet, *Mikor valamit parancsol, en-*
 obtēpera, *gedgy,*
 585. Noli te jactāre, *Ne hányjad magadat,*
 586. Neque sis arrogans *Se ne légy kérkedékeny avagy*
 aut supērbus, *(gloria, kevély,*
 587. Bona fama est ingens *A' jó hír név nagy dicsőség,*
 588. Hanc amāre est las, *Ezt szeretni szabad, meg utálni*
 spernere nefas, *nem szabad, Quani-*

589. Omnibus esto cōmis *Mindenekhez légy nyájas, bi-*
 nēmini blandus, *zedkedő senkihez ne,*
 590. Adulātor est odiōsus, *A' bizelkedő gyűlölséges,*
 591. Licet interdum jocā- *Szabad néha néha tréfálodni, de*
 ri, sed urbāne, *emberségesen,*
 592. Ridēre, sed non ca- *Neverni-is szabad, de nem ha-*
 chinnāri, *botálni,*
 593. Vexāmus joco, *Ki-fogunk valakin tréfában,*
 594. Taxāmus seriō, *Dorgálunk valóban,*
 595. Frugālis contētus est *A' mértékletes kevéssel meg-e-*
 paucis, *légszik,*
 596. Avārus est parcus, *A' fűszvény soros marku, az a-*
 liberālis largus, *dakozó bő kezű,*
 597. Dives fātuis fidit, *A' bolond gazda bizik az Isten-*
 Deo in copia, *ben a' bőséggel,*
 598. Diffidit in inopiā, *Nem bizik a' szákséggel,*
 599. Justus appetit nihil *Az igaz semmi idegen dolgot*
 aliēni, *nem kíván,*
 600. Furāri est turpe, *Lopni rút dolog,*
 601. Quod quis petit, mū- *A' mit valaki kér, kölcsön ad-*
 tuo da, *gyad oda,*
 602. Quod mūtuo acce- *A' mit kölcsön vettél, add vissz-*
 pisti, redde, *szá,*
 603. Quod promissisti, presta *A' mit ígértél, meg-teljesítsd,*
 604. Quum eges, ne pi- *Mikor szűkölködöl, ne resteljed*
 geat pōscere, *kérni,*
 605. Quum datur, ne pū- *Mikor adatik, ne ségyenled el-*
 deat sūmere, *venni,*
 606. Quum impetrāsti, *Midőn meg-nyerted, köszönd-*
 age gratias, *meg,*
 607. Fur pendat furtum, aut *A' lopó fizesse meg a' lopot márbár*
 pēndeat in paribulo, *vagy függön az akafta fan,*

608. Poenā sanē dignus est, *Méltó nyilván a' büntetésre.*
 609. Donum gratis datur, *Az ajándék ingyen adatik.*
 610. Præmium pro officio, *A' jutalom a' szolgálatért.*
 611. Merces pro merito, *A' bér az érdemért.*
 612. Pusillānimis non est *A' seletmes szívű nem erős,*
 fortis, *(kodik)*
 613. In prosperis effertur, *A' boldog állapotokba fel-fuval-*
 614. In adversis trepidat, *Az ellenkezőkben retteg,*
 615. Tu esto ad operas āla- *Te légy a munkákra serény.*
 616. Oiolinque *(cris, Az hivalkodásokat hadgyad az*
 ignavis, *tunyáknak.*
 617. Si quid vis cōari, di *Ha mire akarsz igyekezni, első-*
 ces prius cōari: *ben tudakoznod kell,*
 618. Et tunc rem aggredi, *Es ugy a' dologhoz fognod,*
 619. Nec amplius cunctari *S-tovább ostan ne mulatoznod,*
 620. Fortūna est inconstans, *A' szerencse álhatatlan,*
 621. Adfert miseros casus, *Nyavalyás eseteket hoz,*
 622. Quos pātiens patitur, *Mellyet a' békével tűrő szenved,*
 623. Etiāsi gemat, fleat, ploret, *Ha sinton sobait sir-könyvez-is*
 624. Cōhibe iram, *Tartóztasd meg az haragot,*
 625. Desinquenti parce, *A' vétkesének kedvez,*
 626. Deprecanti ignosce, *A' bocsánat kérőnek meg bocsás*
 627. Læste te quis condō- *Meg fertetné téged valaki? En-*
 na ei culpam, *gedd meg neki a' vétket.*
 628. Offendisti tu aliquē, *Meg-bántottál te valakit? b-*
 paca & plica illum, *kélted és engeszteld meg őtet.*
 629. Injūrias tolerare cō- *A' bossúságot el-senvedni jobb,*
 nius est, quān ulcisci, *bogy sem ríni meg torlani,*
 630. Malignus maledict, *A' gonosz indulatú a'kzodik.*
 631. Stolidus minatur, *A' bolond fenyegetőzik,*
 632. Superioribus esto o- *A' felsőbbekhez légy engedelmes.*
 bediū, *A' qua-*

633. Æquālib⁹ officiosus, *a' veled egyenlőkhöz barátságos,*
 634. Interiōrib⁹ affabilis, *az alsóbbakhoz magadat főnök,*
 635. Et eris omnibus amā- *és lesseß mindenektől* *(ado,*
 bilis, *seretted,*
 636. Quicūq; humanus *Valaki emberseges, a' kiket elől*
 est, obvio salutis, *talal kösönti,*
 637. Salutantes resalutat, *A' kösöntőket vissza kösönti,*
 638. Interrogantibus re- *A' kérdőknek meg-felel,*
 sponder, *spónder,*
 639. Petentibus porrigit, *A' kérőknek nyújt,* *(señ,*
 640. Egēis opiculatur, *A' szükségűdőknek segítség gel lé-*
 641. Ignāros informat, *A' tudatlanokat tanítja,*
 642. Cōsiliis indigis cōn- *A' tanács nélkül szükségűdőknek*
 sulit, *tanácsot ad,*
 643. Invidet nemini, *Senkire nem irigykedik,*
 644. Favet omnibus, *Mindeneknek kedveskedik,*
 645. Verax studet veritati, *Az igaz-mondó igazság szóllására*
 igyekezik,
 646. Mendax mentitur, *A' hazug hazud,*
 647. Amicus diligit, *A' barát szeret,*
 648. Inimicus odit, *Az ellenség gyűlöl,*
 649. Dolosus decipit, *Az álnok reá véssén,*
 650. Sincerus non fallit, *A' őkélleres szívű meg nem csal,*
 651. Socius juvat, *A' társ segít,*
 652. Sodālis collūdit, *A' kenyeres veled egygút játszik,*
 653. Comes comitatur, *Az úri társ kísér.*
 Conclusio, *Bé-rekeftés.*
 654. Multane supersunt, *Sokak vadnaké hátra?*
 655. Pauca puto, *Kevészek az vélemény,*
 656. Ecce ultimus titulus, *Íhón az utolsó titulus,*
 657. Nam hoc vestibulum *Mert ez a' tornác csak kezdet,*
 est tantum exordium, *Quid*

658. Quod non prolixum *Mellynek nem illik hosszúnak*
esse convenit, *lenni,*
659. Venimus ergo ad *Jöttünk azért a' rekeztékre,*
clausulam,
660. Vita transit velut um- *Ez élet el-mulik mint az ár-*
bra, *nyék,*
661. Quicquid natum est, *Valami születet meg-hal,*
moricur,
662. Omnia sunt vana, *Mindenek hiúságosok,*
663. O peccator! mors te *Oh bűnös! az halál tégedet meg-*
devorabit, *eszen,*
664. Tandem ibis in se- *S-országán még a' koporsóba,*
pulchrum,
665. Eluce in tenebras, *A' világosságról a' sötétségre,*
666. Tu proinde quisquis es *Te ennekokáért valaki vagy,*
667. Formida infernum, *Rettegied a' poklot,*
668. Desidera cœlum, *Kivánnnyad az eget,*
669. Peccare noli, ne pereas *Ne vétkezzél hogy el ne vessz,*
670. Hic subsistimus, nec *Itt meg-állapodunk; s-röbbit*
addimus magis, *hozzá nem adunk,*
671. Acquiesce lector, (ne, *Nyugodgy al-meg rayta olvaso,*
672. Reliqua reperies ordi- *A' többit meg-találad rendel,*
673. Januā ingressus, oro ita, *Az ajtó bémenvé így könyörögy:*
674. Miserere nostri, *Könyörülly raytunk,*
675. Benigne Salvator, *Kegyelmes Idvőztőnk,*
676. JESU CHRISTE, *JESUS CHRISTUS,*
677. Da scientiam, *Adgy tudománt,*
678. Da pietatem, *Adgy kegyességet,*
679. Da beatitudinem, *Adgy boldogságot,*
680. Benedicte in secula *Oh öröckön öröcké áldott,*
seculorum.

A M E N

A M E N.

